

Jolanta Korzeniowska

*Institut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy
w Puławach*

ROLNICTWO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA TLE KRAJU*

Wstęp

W ostatnim czasie w wielu pracach omawiany jest problem regionalnego zróżnicowania rolnictwa w Polsce (1, 4, 6, 8, 10). Zróżnicowanie to spowodowane jest głównie warunkami przyrodniczymi i ekonomiczno-organizacyjnymi (2, 7, 9) oraz historycznymi (14). Ważną rolę we wzroście zróżnicowania przestrzennego w rolnictwie pełnią również uwarunkowania społeczno-demograficzne (10). Pogłębiające się różnice regionalne powinny być wnikliwie analizowane i uwzględniane przy wytyczaniu strategii polityki rolnej zarówno na poziomie całego kraju, jak i w poszczególnych województwach. Ważnym zagadnieniem jest wskazanie czynników powodujących niedostateczne wykorzystanie potencjału produkcyjnego poszczególnych regionów oraz ograniczających zrównoważony rozwój produkcji rolnej.

Celem opracowania było przedstawienie rolnictwa województwa dolnośląskiego na tle kraju przy użyciu szeregu wskaźników organizacyjno-ekonomicznych charakteryzujących ten dział gospodarki.

Metodyka i materiały

Badania miały charakter kameralny. Materiał źródłowy stanowiły dane statystyczne GUS z lat 2000–2007 oraz materiały opracowane w IUNG-PIB zestawione według aktualnie obowiązującego podziału administracyjnego kraju na województwa. Dane dla poszczególnych województw przedstawiono na tle średnich wartości dla Polski. W badaniach zastosowano proste metody segregowania, grupowania, a następnie prezentacji graficznej i tabelarycznej danych. W niektórych przypadkach przedstawiano dynamikę zmian wybranych wskaźników produkcyjnych i ekonomicznych w okresie 2000–2007 (6). Zawsze starano się prezentować możliwie najnowsze dane, ale zakres czasowy analizy wyznaczony był dostępnością danych.

Opracowanie obejmuje analizę waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, struktury agrarnej, zatrudnienia w rolnictwie oraz szeregu wskaźników charakteryzują-

---

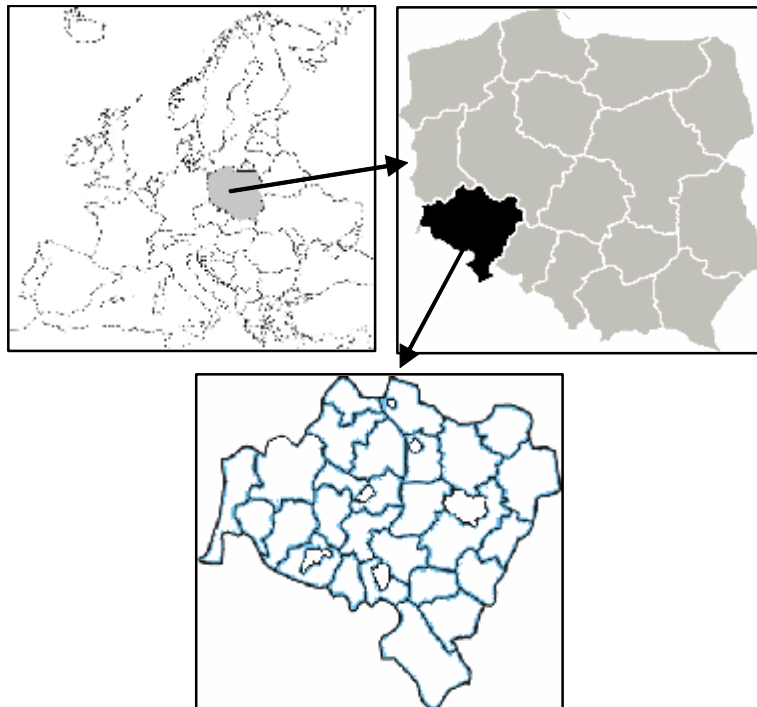
* Opracowanie wykonano w ramach zadania 2.1 w programie wieloletnim IUNG - PIB

cych produkcję roślinną i zwierzęcą. Dane w tabelach uszeregowano malejąco, co ułatwia określenie pozycji Dolnego Śląska w rankingu wszystkich województw odnośnie analizowanego wskaźnika. W pracy stosowano współczynniki przeliczeniowe na jednostki zbożowe (j.zb.) i sztuki duże (SD) według zasad obowiązujących w ekonomice rolnictwa (3). Intensywność organizacji produkcji rolnej obliczono według metody Kopcia (5).

Omówienie wyników

Województwo dolnośląskie jest położone w południowo-zachodniej części Polski. Region ten podzielony jest na 26 powiatów zamieszkałych przez niecałe 3 mln ludności (rys. 1). Powierzchnia województwa wynosi 19948 km², co stanowi 6,4% całego kraju.

Województwo dolnośląskie jest znacznie zróżnicowane pod względem warunków przyrodniczych, takich jak ukształtowanie terenu, klimat i jakość gleb, które są bardzo istotne z punktu widzenia prowadzenia działalności rolniczej. Ukształtowanie terenu Dolnego Śląska jest bardzo urozmaicone. W województwie można spotkać wszystkie typy krajobrazów występujące w Polsce – nizinne, wyżynne, podgórskie i górskie. Na południu znajdują się obszary górskie – Sudety i ich Przedgórze, zajmujące około 1/3

Rys. 1. Położenie i podział administracyjny województwa dolnośląskiego
Źródło: opracowanie własne.

powierzchni województwa. Na północnym wschodzie rozciąga się Nizina Śląska, a zachodnie równinne obszary noszą nazwę Niziny Śląsko-Łużyckiej.

Występowanie tak różnych warunków fizjograficznych powoduje znaczne zróżnicowanie klimatyczne. Nizina Śląska należy do najcieplejszych rejonów w kraju, natomiast Sudety są jednym z najchłodniejszych i najwilgotniejszych rejonów Polski. Okres wegetacji w północnej i środkowej części województwa trwa aż 210-230 dni i należy do najdłuższych w Polsce, podczas gdy w południowej, górskiej części jest znacznie krótszy i wynosi jedynie 180-190 dni. Podobne zróżnicowanie dotyczy jakości gleb Dolnego Śląska. W części środkowej województwa występują żyzne czarne ziemie i gleby brunatne. W części północnej i południowej panują gorsze warunki glebowe. Na południu występują słabe gleby górskie, natomiast na północy gleby lekkie o niewielkich zdolnościach retencyjnych w stosunku do wody i składników pokarmowych (12).

Do oceny warunków przyrodniczych dla rolnictwa stosuje się opracowany w IUNG (11, 13) wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP). Wskaźnik ten w sposób kompleksowy uwzględnia jakość i przydatność rolniczą gleb, rzeźbę terenu, agroklimat i warunki wodne. Przyjmuje się, że wartości wskaźnika poniżej 40 pkt. świadczą o wyjątkowo niekorzystnych, a od 90-100 o wyjątkowo korzystnych cechach środowiska przyrodniczego dla produkcji rolniczej. Analiza wskaźnika waloryzacji pozwala stwierdzić, że dolnośląskie charakteryzuje się lepszymi warunkami przyrodniczymi niż pozostałe województwa, a wyprzedza go jedynie województwo opolskie (tab. 1). Świadczy to o dużym potencjale produkcyjnym regionu Dolnego Śląska.

Tabela 1

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski

Lp.	Województwo	Wskaźnik bonitacji				Ogólny wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej
		jakości i przydatności rolniczej gleb	agro-klimatu	rzeźby terenu	warunków wodnych	
1.	Opolskie	60,5	13,2	4,1	3,6	81,4
2.	Dolnośląskie	56,9	10,4	3,8	3,8	74,9
3.	Lubelskie	55,8	10,6	4,0	3,8	74,1
4.	Kujawsko-pomorskie	54,4	9,2	4,0	3,4	71,0
5.	Podkarpackie	52,7	10,7	3,0	4,0	70,4
6.	Małopolskie	53,6	9,3	2,4	4,0	69,3
7.	Świętokrzyskie	52,2	10,6	3,1	3,5	69,3
8.	Zachodniopomorskie	50,0	9,8	4,0	3,6	67,5
9.	Pomorskie	50,6	8,5	3,7	3,4	66,2
10.	Warmińsko-mazurskie	51,1	8,1	3,4	3,4	66,0
11.	Wielkopolskie	46,4	11,2	4,4	2,8	64,8
12.	Śląskie	46,8	11,2	3,6	2,6	64,2
13.	Lubuskie	43,6	11,6	4,3	2,7	62,3
14.	Łódzkie	43,2	11,5	4,4	2,8	61,9
15.	Mazowieckie	43,1	9,7	4,1	3,0	59,9
16.	Podlaskie	41,0	7,5	3,7	2,8	55,0
	Polska	49,5	9,9	3,9	3,3	66,6

Źródło: Stuczyński i in., 2000 (11).

W tabeli 2 przedstawiono powierzchnię użytków rolnych (UR) w poszczególnych województwach w 2007 roku. Powierzchnia ta dla całego kraju wynosiła 16 177 tys. ha, przy czym największym arealem UR charakteryzowało się województwo mazowieckie (2 195 tys. ha), a najmniejszym śląskie (458 tys. ha). Użytki rolne w województwie dolnośląskim zajmowały 971 tys. ha, co stanowiło 6% powierzchni UR w Polsce.

Struktura użytków rolnych na Dolnym Śląsku jest podobna do średniej struktury dla całej Polski (rys. 2). Największy obszar (79% całości UR) zajmują grunty orne, zaś 15% przypada na użytki zielone (UZ), a pozostałą część zajmują sady (1%) i inne rodzaje użytków (5%). W porównaniu ze stanem z roku 2000 w województwie dolnośląskim powierzchnia gruntów ornyc wzrosła o 7%, a UR zmniejszyła się o 6%.

Liczba gospodarstw indywidualnych w Polsce w 2007 roku wynosiła 1 804 063, a średnia powierzchnia gospodarstwa 9,7 ha (tab. 3). Najwięcej gospodarstw indywidualnych znajduje się na terenie województwa mazowieckiego (272 tys.), a najmniej lubuskiego (33 tys.), co związane jest głównie z powierzchnią tych województw. Województwo dolnośląskie plasuje się na 10 pozycji, posiadając 72 tys. gospodarstw indywidualnych na swoim terenie. Średnia powierzchnia jednego gospodarstwa dla poszczególnych województw waha się od 3,3 do 17,8 ha. Największym rozdrobnieniem gospodarstw charakteryzują się województwa południowe, a najmniejszym północne. Średnia wielkość gospodarstwa na Dolnym Śląsku wynosi 10,2 ha.

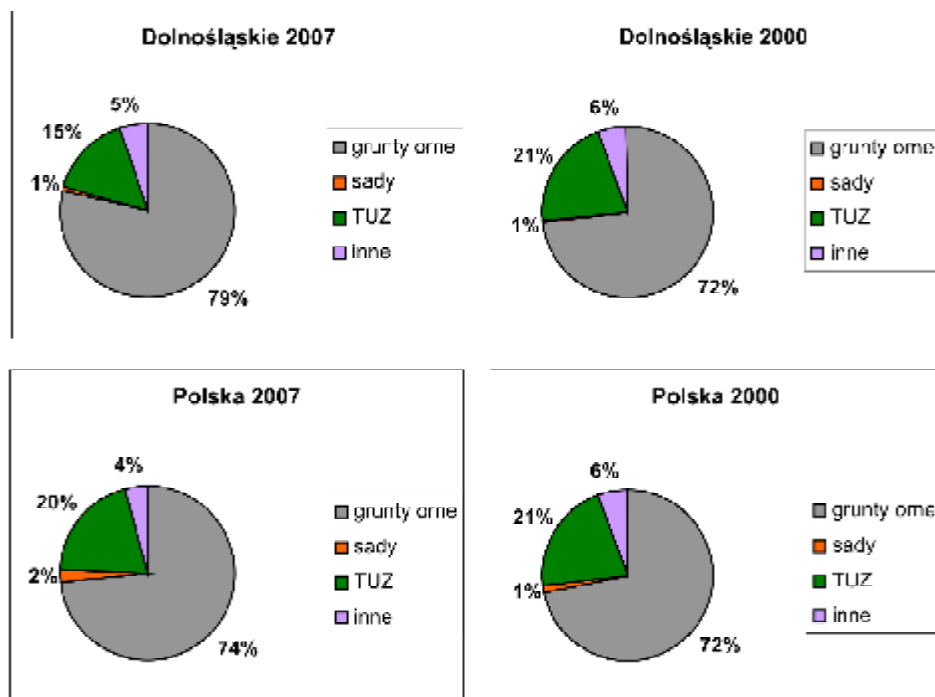
Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych w województwie dolnośląskim jest bardzo zbliżona do analogicznych średnich danych dotyczących całego kraju (rys. 3). Przeważają gospodarstwa małe do 5 ha, stanowiąc 56% wszystkich gospodarstw

Tabela 2

Powierzchnia użytków rolnych w 2007 r.

Lp.	Województwo	Powierzchnia UR	
		tys. ha	%
1.	Mazowieckie	2195	13,6
2.	Wielkopolskie	1818	11,2
3.	Lubelskie	1572	9,7
4.	Podlaskie	1125	7,0
5.	Łódzkie	1108	6,9
6.	Kujawsko-pomorskie	1055	6,5
7.	Warmińsko-mazurskie	1008	6,2
8.	Zachodniopomorskie	975	6,0
9.	Dolnośląskie	971	6,0
10.	Pomorskie	770	4,8
11.	Podkarpackie	768	4,7
12.	Małopolskie	715	4,4
13.	Świętokrzyskie	595	3,7
14.	Opolskie	558	3,5
15.	Lubuskie	486	3,0
16.	Śląskie	458	2,8
Polska		16 177	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rys. 2. Struktura użytków rolnych

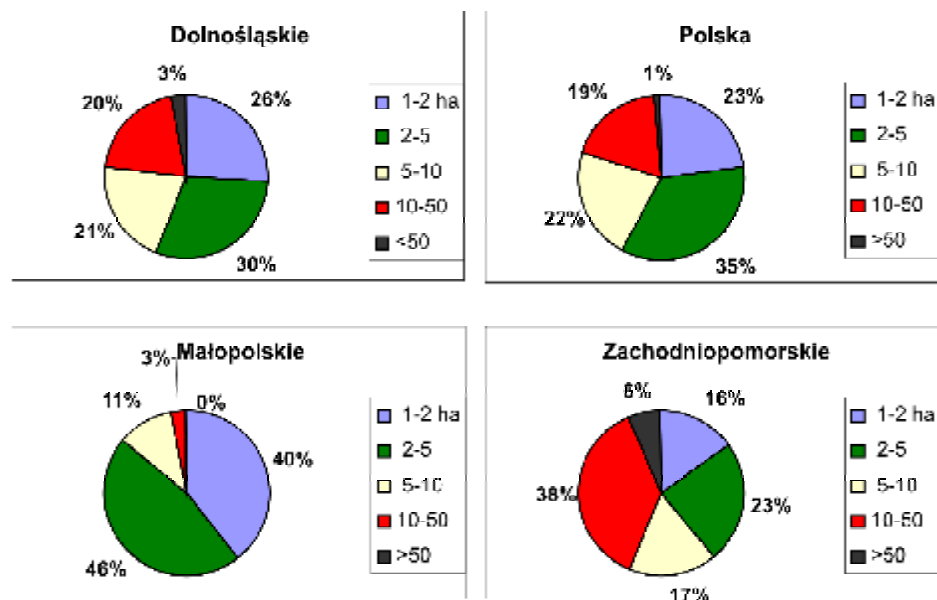
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 3

Gospodarstwa indywidualne w Polsce według województw w 2007 r.

Lp.	Województwo	Liczba gospodarstw indywidualnych	Średnia powierzchnia gospodarstwa (ha)
1.	Zachodniopomorskie	36 868	17,8
2.	Warmińsko-mazurskie	47 580	17,7
3.	Pomorskie	46 047	13,4
4.	Kujawsko-pomorskie	72 920	12,8
5.	Podlaskie	93 514	11,7
6.	Lubuskie	33 377	11,3
7.	Wielkopolskie	135 228	11,2
8.	Opolskie	36 255	10,6
9.	Dolnośląskie	73 032	10,2
10.	Mazowieckie	275 684	7,6
11.	Łódzkie	155 536	6,9
12.	Lubelskie	222 209	6,7
13.	Świętokrzyskie	115 207	5,0
14.	Śląskie	83 512	4,6
15.	Podkarpackie	181 978	3,6
16.	Małopolskie	195 116	3,3
Polska		1 804 063	9,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rys. 3. Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych w 2007 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

w województwie. Udział gospodarstw większych o powierzchni 5-10 oraz 10-50 ha stanowi odpowiednio 21 i 20%, a gospodarstw największych (powyżej 50 ha) jedynie 3%. Odmienne kształtują się dane dla województw południowych i północnych. Dla przykładu na rysunku 3 przedstawiono strukturę agrarną województw charakteryzujących się największym i najmniejszym rozdrobnieniem gospodarstw. W województwie małopolskim najmniejsze gospodarstwa 1-5 ha stanowią aż 86%, a gospodarstwa powyżej 50 ha w ogóle nie występują. Jednocześnie w województwie zachodniopomorskim gospodarstwa do 5 ha to 39% wszystkich gospodarstw, a udział gospodarstw powyżej 10 ha stanowi aż 44%.

W tabeli 4 przedstawiono liczbę osób pracujących w rolnictwie przypadającą na 100 ha UR. Dane w tabeli uszeregowano według wartości dla roku 2006, co pozwala zauważyć, że województwo dolnośląskie znajduje się na 4 miejscu w kraju. Przypada tu 7,2 pracujących na 100 ha UR, co jest wartością prawie o połowę mniejszą niż średnio dla Polski. Na podstawie danych z tabeli 4 można stwierdzić, że województwa północne mają znacznie mniejszą liczbę pracujących w rolnictwie na 100 ha UR niż województwa południowe, cechujące się dużym rozdrobnieniem gospodarstw. Liczba osób pracujących w rolnictwie na 100 ha UR znacznie się w Polsce zmniejszyła w ostatnich latach. W przedziale czasowym 2000 i 2006 zmniejszyła się średnio w kraju z 23,1 do 13,1 osób pracujących, czyli o ponad 43%. Zmniejszenie się zatrudnienia w rolnictwie dotyczy wszystkich województw, przy czym większy procentowy spadek zaobserwowano w województwach południowych niż północnych. W regionie dolnośląskim spadek ten był nieco większy niż średnio w Polsce i wyniósł prawie 48%.

Tabela 4

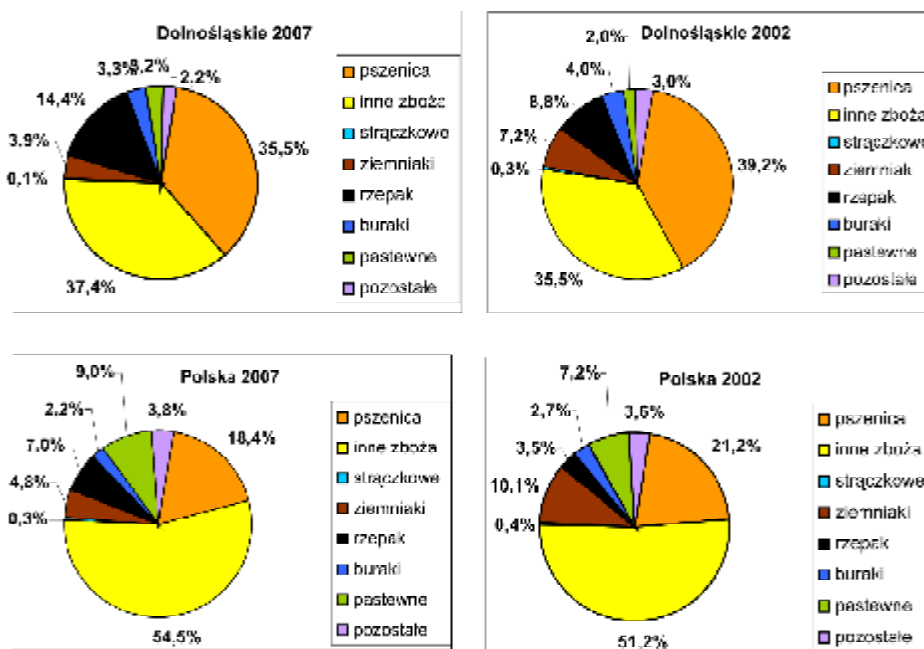
Pracujący w rolnictwie w roku 2006 na tle 2000 r.

Lp.	Województwo	Liczba osób pracujących w rolnictwie na 100 ha UR		
		2006	2000	relacja 2006/2000 (%)
1.	Zachodniopomorskie	4,0	7,1	56,3
2.	Lubuskie	4,9	9,9	49,5
3.	Warmińsko-mazurskie	6,2	9,0	68,9
4.	Dolnośląskie	7,2	13,8	52,2
5.	Pomorskie	7,3	11,9	61,3
6.	Opolskie	8,6	18,0	47,8
7.	Kujawsko-pomorskie	11,1	16,9	65,7
8.	Wielkopolskie	11,6	18,1	64,1
9.	Podlaskie	12,4	18,9	65,6
10.	Śląskie	14,5	34,0	42,6
11.	Mazowieckie	14,9	24,4	61,1
12.	Łódzkie	17,3	27,5	62,9
13.	Lubelskie	18,7	29,5	63,4
14.	Podkarpackie	19,8	47,0	42,1
15.	Świętokrzyskie	25,1	39,5	63,5
16.	Małopolskie	26,2	53,9	48,6
Polska		13,1	23,1	56,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zdecydowaną większość powierzchni zasiewów w województwie dolnośląskim zajmują zboża, głównie pszenica. W 2007 roku województwo zajmowało pierwsze miejsce w kraju pod względem udziału pszenicy w ogólnej powierzchni zasiewów. Struktura zasiewów na Dolnym Śląsku różni się od struktury zasiewów dla Polski. Wynika to głównie z lepszych w tym województwie niż przeciętnie dla kraju warunków środowiska przyrodniczego, w tym głównie glebowego oraz ze znacznej przewagi produkcji roślinnej nad produkcją zwierzęcą. Przy prawie takim samym, wynoszącym ponad 70%, udziale w zasiewach wszystkich zbóż na Dolnym Śląsku uprawia się znacznie więcej pszenicy (35,5%) niż średnio w kraju (18,4%); (rys. 4). Ponadto udział rzepaku w strukturze zasiewów jest dwukrotnie większy niż w Polsce (14,4 wobec 7,2%). Jednocześnie areal uprawy roślin pastewnych na Dolnym Śląsku jest znacznie mniejszy niż w kraju (3 wobec 9%). Zmiany w strukturze zasiewów w okresie lat 2002–2007 w województwie dolnośląskim dotyczą głównie wzrostu arealu rzepaku – z 8,8 do 14,4%, zmniejszenia się arealu ziemniaka z 7,2 do 3,9% oraz zmniejszenia arealu pszenicy z 39,2 do 35,5% przy zachowaniu około 75% arealu uprawy wszystkich zbóż (rys. 4). Podobne kierunki zmian są widoczne w skali całego kraju. Zmiany udziału rzepaku i ziemniaka w strukturze zasiewów wynikają głównie ze wzrostu zapotrzebowania na paliwa pochodzenia roślinnego oraz zmian w systemie żywienia trzody chlewnej i zmniejszenia eksportu na rynki wschodnie.

W tabeli 5 przedstawiono plony głównych roślin uprawnych uzyskane w roku 2007 oraz obliczony na ich podstawie średni plon przeliczeniowy w jednostkach zbożowych

Rys. 4. Struktura zasiewów w województwie dolnośląskim i w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

na tle wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP). Dane w tabeli uszeregowano malejąco według wielkości średniego plonu przeliczeniowego; tu województwo dolnośląskie znajduje się na 3 miejscu pod względem wielkości plonu przeliczeniowego. Wyprzedzają go jedynie województwa opolskie i kujawsko-pomorskie. Osiąganie najwyższych w kraju plonów w tych 3 regionach związane jest ze szczególnie korzystnymi warunkami przyrodniczymi, na co wskazuje wielkość WWRPP. Należy jednak zauważyć, że nie zawsze warunki przyrodnicze są wyraźnie skorelowane z osiąganymi plonami. Województwa lubelskie i małopolskie charakteryzują się dość niskimi plonami w skali kraju mimo wysokich wartości WWRPP.

Zużycie nawozów mineralnych w sezonie 2006/2007 w województwie dolnośląskim wynosiło $129,9 \text{ kg} \cdot \text{ha}^{-1}$ i było tylko o 8 kg większe niż średnie zużycie w Polsce (tab. 6). Było to prawie o 100% więcej niż w województwie podkarpackim, charakteryzującym się najmniejszym zużyciem nawozów i o 30% mniej niż w województwie kujawsko-pomorskim o największym zużyciu nawozów w kraju. Należy podkreślić znaczny wzrost zużycia nawozów na Dolnym Śląsku w ostatnich latach. W porównaniu z sezonem 2000/2001 zużycie wzrosło tu aż o 60%, co plasuje województwo dolnośląskie na 2 miejscu pod względem dynamiki zmian poziomu nawożenia. Większy wzrost dotyczył jedynie województwa łódzkiego, gdzie zużycie w badanym okresie wzrosło aż o 77,8%.

Produkcja zwierzęca jest znacznie mniej rozwiniętym działem rolnictwa na Dolnym Śląsku niż produkcja roślinna. Województwo dolnośląskie wyróżnia się spośród

Tabela 5

Plony ważniejszych roślin uprawnych i średni plon przeliczeniowy w jednostkach zbożowych z 1 ha w 2007 r.

Lp.	Województwo	WWRPP	Zboża	Ziemniak	Burak	Rzepak	Siano	Średni plon przeliczeniowy (j.z. · ha ⁻¹)
			t · ha ⁻¹					
1.	Opolskie	81,4	4,76	22,70	57,60	3,08	5,27	50,9
2.	Kujawsko-pomorskie	71,0	3,65	22,60	55,60	2,77	5,65	42,8
3.	Dolnośląskie	74,9	4,09	23,40	53,50	2,58	4,26	42,3
4.	Wielkopolskie	64,8	3,55	22,50	51,00	2,85	6,36	39,3
5.	Pomorskie	66,2	3,48	21,70	48,70	2,82	4,61	36,9
6.	Zachodniopomorskie	67,5	3,34	20,40	47,40	2,74	3,38	35,5
7.	Śląskie	64,2	3,48	21,20	55,80	2,41	4,99	33,4
8.	Łódzkie	61,9	2,99	22,80	54,90	2,21	6,44	32,5
9.	Warmińsko-mazurskie	66,0	3,27	19,70	50,80	2,29	5,40	32,4
10.	Lubuskie	62,3	3,05	20,40	44,20	2,91	4,19	31,1
11.	Lubelskie	74,1	2,85	20,00	48,90	2,01	4,70	30,7
12.	Świętokrzyskie	69,3	2,82	17,60	50,60	2,37	4,83	29,1
13.	Małopolskie	70,4	3,27	17,70	62,60	3,05	4,46	28,7
14.	Podkarpackie	69,3	3,10	19,90	47,20	1,95	4,07	28,7
15.	Mazowieckie	59,9	2,60	20,10	43,20	3,18	5,78	28,3
16.	Podlaskie	55,0	2,59	19,60	50,10	2,31	5,78	26,4
	Polska	66,6	3,25	20,70	51,30	2,67	5,17	34,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 6

Zużycie nawozów mineralnych według województw

Lp.	Województwo	2006/2007	2000/2001	Relacja 2006/2007 do 2000/2001 (%)
		kg · ha ⁻¹ UR		
1.	Kujawsko-pomorskie	168,3	128,0	131,5
2.	Wielkopolskie	159,6	107,2	148,9
3.	Łódzkie	146,0	82,1	177,8
4.	Opolskie	143,6	132,0	108,8
5.	Dolnośląskie	129,9	81,1	160,1
6.	Pomorskie	126,8	131,9	96,1
7.	Warmińsko-mazurskie	124,9	94,6	132,0
8.	Lubuskie	124,4	82,9	150,1
9.	Zachodniopomorskie	119,0	117,0	101,7
10.	Lubelskie	113,6	84,5	134,4
11.	Śląskie	111,4	75,6	147,4
12.	Mazowieckie	110,6	75,3	146,9
13.	Świętokrzyskie	104,3	67,4	154,7
14.	Podlaskie	89,3	78,5	113,8
15.	Małopolskie	70,9	73,6	96,3
16.	Podkarpackie	64,4	52,1	123,6
	Polska	121,8	90,8	134,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

wszystkich województw w kraju najniższą obsadą zwierząt gospodarskich (tab. 7). W roku 2007 na 100 ha UR przypadało tu jedynie 16,7 SD zwierząt, podczas gdy średnia dla całego kraju wynosiła 45,2 SD, a dla województwa wielkopolskiego, zajmującego pod tym względem 1 miejsce w kraju, aż 77,6 SD. Bardzo mała obsada zwierząt w regionie dolnośląskim ma związek z trendem regionalizacji produkcji zwierzęcej w Polsce. W ostatnich latach nastąpiła największa koncentracja pogłowia bydła w województwach podlaskim i mazowieckim, a pogłowia trzody w wielkopolskim i kujawsko-pomorskim.

Pomimo najmniejszej obsady bydła wydajność mleka od 1 krowy w województwie dolnośląskim jest jedną z wyższych (3 miejsce) w kraju (tab. 8), a wyprzedzają go jedynie województwa opolskie i wielkopolskie. W latach 2000–2006 zaznaczył się na Dolnym Śląsku wyraźny, ponad 15%, wzrost wydajności mleka od 1 krowy. Jednak największy wzrost wydajności w badanym okresie nastąpił w województwach o największej obsadzie bydła – podlaskim, mazowieckim i wielkopolskim. Pewnym wyjątkiem jest tu województwo opolskie o stosunkowo małym pogłowiu bydła, a bardzo wysokim wzroście wydajności mleka od 1 krowy.

W tabeli 9 przedstawiono intensywność organizacji produkcji roślinnej, zwierzęcej i rolnej w 2007 roku uszeregowane według wielkości tej ostatniej. Na ogólną intensywność organizacji produkcji rolnej składa się intensywność produkcji roślinnej i zwierzęcej obliczana według metody punktowej K o p c i a (5). Intensywność organizacji produkcji roślinnej określa się na podstawie procentowego udziału powierzchni roślin uprawnych w strukturze zasiewów, a organizacji produkcji zwierzęcej uwzględniając obsadę zwierząt gospodarskich.

Tabela 7

Obsada zwierząt w sztukach dużych na 100 ha UR w 2007 r.

Lp.	Województwo	Bydło	Trzoda	Owce	Razem
1.	Wielkopolskie	33,9	43,5	0,2	77,6
2.	Podlaskie	56,5	10,1	0,2	66,8
3.	Kujawsko-pomorskie	33,1	30,3	0,2	63,6
4.	Łódzkie	32,9	18,5	0,2	51,6
5.	Mazowieckie	36,6	13,2	0,0	49,8
6.	Warmińsko-mazurskie	33,6	12,3	0,1	46,0
7.	Małopolskie	29,8	9,6	1,1	40,5
8.	Pomorskie	20,6	19,6	0,1	40,3
9.	Świętokrzyskie	25,4	12,7	0,0	38,1
10.	Opolskie	17,8	18,8	0,0	36,6
11.	Śląskie	23,1	12,7	0,3	36,1
12.	Lubelskie	21,6	12,3	0,1	34,0
13.	Podkarpackie	18,2	6,5	0,2	24,9
14.	Lubuskie	11,8	6,3	0,1	18,2
15.	Zachodniopomorskie	9,4	7,7	0,1	17,2
16.	Dolnośląskie	9,4	7,2	0,1	16,7
	Polska	28,2	16,8	0,2	45,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 8

Średnia wydajność mleka od 1 krowy w litrach

Lp.	Województwo	2006	2000	Relacja 2006/2000 (%)
1.	Opolskie	5416	4414	122,7
2.	Wielkopolskie	5016	4034	124,3
3.	Dolnośląskie	4675	4054	115,3
4.	Lubuskie	4505	3978	113,2
5.	Zachodniopomorskie	4481	4092	109,5
6.	Kujawsko-pomorskie	4408	3798	116,1
7.	Warmińsko-mazurskie	4330	3603	120,1
8.	Podlaskie	4286	3426	125,1
9.	Łódzkie	4250	4066	104,5
10.	Pomorskie	4153	4113	101,0
11.	Śląskie	4109	4260	96,4
12.	Mazowieckie	4085	3366	121,4
13.	Lubelskie	3987	3660	108,9
14.	Świętokrzyskie	3620	3443	105,1
15.	Podkarpackie	3444	3393	101,5
16.	Małopolskie	3024	3274	92,4
Polska		4200	3668	114,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 9

Intensywność organizacji produkcji rolnej w 2007 r.

Lp.	Województwo	Intensywność organizacji produkcji		
		roślinnej	zwierzęcej	rolnej*
1.	Wielkopolskie	127,3	216,4	343,7 ś
2.	Kujawsko-pomorskie	138,6	171,9	310,5 ś
3.	Podlaskie	96,3	176,5	272,8 ś
4.	Łódzkie	126,7	142,0	268,7 ś
5.	Mazowieckie	117,3	136,2	253,5 ś
6.	Świętokrzyskie	131,0	105,7	236,7 m
7.	Małopolskie	118,6	111,3	229,9 m
8.	Pomorskie	117,6	110,9	228,5 m
9.	Opolskie	126,6	101,3	228,0 m
10.	Lubelskie	131,7	92,8	224,4 m
11.	Warmińsko-mazurskie	96,9	124,2	221,1 m
12.	Śląskie	105,2	103,6	208,7 m
13.	Podkarpackie	110,9	70,2	181,1 bm
14.	Dolnośląskie	122,1 ś	48,4 bm	170,5 bm
15.	Zachodniopomorskie	116,1	49,1	165,2 bm
16.	Lubuskie	106,5	54,3	160,8 bm
Polska		119,3	124,1	243,4 ś

* bm – bardzo mała, m – mała, ś – średnia, w – wysoka

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W roku 2007 czołową pozycję w kraju ze względu na intensywność organizacji produkcji rolnej zajmowały województwa wielkopolskie i kujawsko-pomorskie, a w dalszej kolejności podlaskie i łódzkie (tab. 9). Dolnośląskie zajmowało 3 lokatę od końca z bardzo małą intensywnością organizacji (170,5 pkt.), podczas gdy średnio dla całego kraju wynosiła ona 243,4 pkt. Tak niska intensywność organizacji w rejonie dolnośląskim wynikała głównie z bardzo małej, najniższej w kraju, intensywności organizacji produkcji zwierzęcej, co wiąże się ze wspomnianą wcześniej regionalizacją tej produkcji. Zwraca uwagę fakt, że 4 czołowe województwa charakteryzowały się największą obsadą zwierząt (tab. 7). Pod względem intensywności organizacji produkcji roślinnej województwo dolnośląskie plasowało się na 7 miejscu. Ta niezbyt wysoka lokata wynika z przewagi w strukturze zasiewów roślin zbożowych, które cechują się znacznie mniejszą praco- i nakładochłonnością niż inne uprawy, zwłaszcza okopowe.

Na regionalizację produkcji roślinnej i zwierzęcej w kraju wskazuje również struktura towarowej produkcji rolniczej. Analiza danych przedstawionych w tabeli 10, uszeregowanych według wielkości towarowej produkcji roślinnej, pozwala zauważyć, że dolnośląskie w 2005 roku było jedynym województwem o znacznej przewadze wartości produkcji roślinnej nad produkcją zwierzęcą. W województwach takich jak opolskie, zachodniopomorskie, pomorskie i świętokrzyskie udział produkcji roślinnej i zwierzęcej w ogólnej wartości produkcji towarowej był mniej więcej wyrównany. W pozostałych województwach udział produkcji zwierzęcej był większy niż produkcji roślinnej, ze szczególną przewagą w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim.

Tabela 10

Struktura towarowej produkcji rolniczej w 2005 r.

Lp.	Województwo	Produkcja towarowa* (%)	
		roślinna	zwierzęca
1.	Dolnośląskie	64,2	35,8
2.	Opolskie	51,2	48,8
3.	Zachodniopomorskie	50,9	49,1
4.	Pomorskie	50,8	49,2
5.	Świętokrzyskie	50,2	49,8
6.	Lubelskie	44,8	55,2
7.	Małopolskie	43,8	56,2
8.	Lubuskie	40,6	59,4
9.	Śląskie	40,0	60,0
10.	Mazowieckie	40,0	60,0
11.	Kujawsko-pomorskie	39,0	61,0
12.	Wielkopolskie	33,0	67,0
13.	Łódzkie	31,8	68,2
14.	Podkarpackie	29,8	70,2
15.	Warmińsko-mazurskie	23,0	77,0
16.	Podlaskie	11,8	88,2
	Polska	36,6	63,4

* ceny stałe 2004 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wnioski

1. Województwo dolnośląskie jest bardzo zróżnicowane pod względem warunków przyrodniczych. Omawiając możliwości prowadzenia produkcji rolniczej można wyróżnić tu dwa regiony: Nizę Śląskiego – o korzystnych warunkach oraz Przedgórze Sudeckiego i Sudetów – o niekorzystnych warunkach glebowo-klimatycznych.

2. Średni ogólny wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla województwa dolnośląskiego wynosi 74,9 i jest o 8% wyższy od średniego wskaźnika dla kraju. Województwo dolnośląskie wraz z opolskim cechuje się najwyższym wskaźnikiem waloryzacji, co świadczy o najkorzystniejszych w kraju warunkach przyrodniczych, a zwłaszcza glebowych, do prowadzenia produkcji rolniczej.

3. Województwo dolnośląskie jest wyspecjalizowane w towarowej produkcji pszenicy. Charakteryzuje się ono największym spośród wszystkich województw udziałem pszenicy w strukturze zasiewów (35,5%), co jest związane z wysoką jakością gleb w tym regionie. Pod względem wielkości plonów pszenicy dolnośląskie zajmuje 3 miejsce w kraju po województwach opolskim i pomorskim, uzyskując średnio w ostatnich latach około 4,3 t pszenicy z 1 ha.

4. W rankingu województw pod względem wielkości plonów głównych roślin uprawnych (wyrażonych jako plon przeliczeniowy w jednostkach zbożowych) region Dolnego Śląska zajmuje 3 miejsce w Polsce.

5. Zużycie nawozów mineralnych w województwie dolnośląskim wynosi 130 kg NPK · ha⁻¹, co stawia je na 5 miejscu w kraju.

6. Produkcja zwierzęca jest znacznie mniej rozwiniętym działem rolnictwa na Dolnym Śląsku niż produkcja roślinna. Pod względem obsady zwierząt inwentarskich województwo dolnośląskie zajmuje ostatnie miejsce w kraju. Rzutuje to na bardzo małą intensywność organizacji produkcji rolnej, pod względem której zajmuje jedno z ostatnich miejsc.

7. Znaczna przewaga towarowej produkcji roślinnej nad zwierzęcą w województwie dolnośląskim jest wynikiem zarysowującej się w ostatnich latach regionalnej specjalizacji produkcji rolniczej w Polsce. Województwo dolnośląskie wraz z opolskim tworzy osobną grupę specjalizującą się głównie w produkcji roślinnej, podczas gdy w takich województwach, jak wielkopolskie, podlaskie i kujawsko-pomorskie przeważa produkcja zwierzęca.

Literatura

1. Filipiak K.: Ocena wykorzystania potencjału rolnictwa w ujęciu regionalnym. *Wiś Jutra*, 2006, **6**: 18-20.
2. Fotyma M., Krasowicz S.: Potencjalna produktywność gleb gruntów ornych Polski w ujęciu regionalnym. *Pam. Puł.*, 2001, **124**: 99-108.
3. Harasim A.: Przewodnik ekonomiczno-rolniczy w zarysie. IUNG-PIB Puławy, 2006, ss. 171.
4. Heller J.: Teoretyczne podstawy regionalizacji rolnictwa. *Raporty PIB, IUNG-PIB Puławy*, 2006, **3**: 7-17.
5. Kopeć B.: Intensywność organizacji w rolnictwie polskim w latach 1960–1980. *Rocz. Nauk Rol.*, 1987, G, **84(1)**: 7-27.
6. Krasowicz S.: Rolnictwo województwa lubelskiego na tle kraju. *Rocz. Nauk. SERiA*, 2007, **9(1)**: 254-258.
7. Krasowicz S., Filipiak K.: Czynniki decydujące o regionalnym zróżnicowaniu wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Polsce. *Rocz. Nauk. SERiA*, 1999, **1(1)**: 153-158.
8. Krasowicz S., Kopyński J.: Wpływ warunków przyrodniczych i organizacyjno-ekonomicznych na regionalne zróżnicowanie rolnictwa w Polsce. *Raporty PIB, IUNG-PIB, Puławy*, 2006, **3**: 81-99.
9. Krasowicz S., Kuś J.: Regionalne zróżnicowanie produkcji roślinnej w Polsce na tle warunków przyrodniczych i ekonomiczno-organizacyjnych. *Wiś Jutra*, 2006, **6**: 3-5.
10. Kukuła S., Krasowicz S.: Regionalne zróżnicowanie polskiego rolnictwa w świetle badań IUNG-PIB w Puławach. *Acta Agr. Silv., Sekcja Ekon.*, 2006, **46(2)**: 73-89.
11. Stuczyński T., Budzyńska K., Gawrysiak L., Zaliwski A.: Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej. *Biul. Inf. IUNG*, 2000, **12**: 4-17.
12. Praca zbiorowa pod red. T. Stuczyńskiego. Stan i zmiany właściwości gleb użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2000–2005. IUNG-PIB, Puławy - Wrocław 2007, 1-223.
13. Praca zbiorowa pod red. T. Witka: Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski. IUNG Puławy, 1981, A(4).
14. Rosner A.: Nowe czynniki przestrzennego zróżnicowania obszarów wiejskich w Polsce. *Wiś Jutra*, 2006, **6**: 28-29.

Adres do korespondencji:

dr Jolanta Korzeniowska
IUNG-PIB
Zakład Herbologii i Techniki Uprawy Roli
ul. Orzechowa 61
50-540 Wrocław
tel. (071) 363-87-07
email: j.korzeniowska@iung.wroclaw.pl